

STUDENTS' OPINIONS: DIGITAL TEXT OR PRINTED TEXT?

Öğrenci Görüşleri: Dijital Metin mi Basılı Metin mi?¹

Erol DURAN² & Ozan ALEVLİ³

Abstract

The purpose of this research is to determinate the opinions of 8th grade students about reading on screen. The research has been conducted in accordance with the descriptive scanning model. The study group of this research consist of 30 volunteer students that have been chosen by purposeful sampling among the 8th grade students who study at the Öğretmen Ali Baykal and Şehit Alibey Secondary Schools in Eşme in Uşak. 50% of the students are boys and the other 50% of the students are girls. Having a personal computer has taken into consideration for the students who are going to attend the interview. Data of the research has been acquired via the semi-structured interview form. 3 different questions have been asked to the students in the interview. Students' thoughts about reading on screen have been tried to receive via these questions. Content analysis has been used in the analysis of the students' answers, first the data has been coded and then the topics which explain the data in general level have been determined. In determination of the categories, literature, interview questions and the students' answers to these questions have been benefited from. According to results that have been acquired, students have both positive and negative opinions for reading on screen. In addition to this, most of the students generally prefer reading on screen to reading from printed material.

Key Words: Reading on screen, reading from printed material, electronic text.

Özet

Bu araştırmanın amacı, 8. sınıf öğrencilerinin ekrandan okumaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma betimsel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmada çalışma grubunu, Uşak ili Eşme ilçesi Öğretmen Ali Baykal Ortaokulu ve Şehit Alibey Ortaokulunda 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasından amaçlı örnekleme yolu ile seçilen 30 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin % 50'si erkek, % 50'si kızdır. Görüşmeye katılacak olan öğrenciler için, kişisel bilgisayara sahip olmaları dikkate alınmıştır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmede 3 farklı soru sorulmuştur. Bu sorularla öğrencilerin ekrandan okumaya yönelik düşünceleri alınmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin cevaplarının çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmış, önce veriler kodlanmış, ardından verileri genel düzeyde açıklayan temalar belirlenmiştir. Kategorilerin belirlenmesinde ilgili alanyazın, görüşme soruları ve öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öğrenciler ekrandan okumaya yönelik hem olumlu hem de olumsuz görüşlere sahiptir. Bununla birlikte öğrencilerin çoğunluğu, genelde bir metni basılı materyalden okumaktan ziyade ekrandan okumayı tercih etmektedir. Öğrenciler ekrandan okumayı tercih etme nedenlerini, "ekrandan okumanın okuma sürecini kolaylaştırması", "ekrandan okumanın ilgi çekici olması", "istenilen bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilme", "hatırlama oranının yüksek olması", "bilgilerin kolay taşınabilir olması" ve "göz gezdirmenin kolay olması" olarak belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, "içeriklerinin görsellerle ve seslerle desteklenmesi", "kitapların elektronik formatta olması", "bilgiye hızlı erişim, zamanı verimli kullanma" ve "öğrenci motivasyonunda artış sağlaması" gibi nedenlerden dolayı eğitimde elektronik metin kullanımının faydalı olacağını düşünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekrandan okuma, basılı materyalden okuma, elektronik metin.

¹ Bu araştırma Doç. Dr. Erol DURAN' ın danışmanlığında, Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenen (Proje no: 2013/TP014) ve Ozan ALEVLİ' nin Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı "Ekrandan Okumanın 8. Sınıf Öğrencilerinde Anlamaya Etkisi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Ayrıca, bu araştırma 02-03 Mayıs 2014 tarihlerinde Hırvatistan'da düzenlenen "3rd WORLD CONFERENCE on DESIGN, ARTS AND EDUCATION-DAE-2014" adlı kongrede sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

² Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: erol.duran@usak.edu.tr

³ Öğrt. Ali Baykal Ortaokulu, e-posta: ozanalevli@myynet.com

Giriş

Okuma becerisi, çocuğun kendi kendine öğrenimi, akademik başarısı, kültürel gelişimi ile doğru orantılı olması sebebiyle, öğretim sürecinde kazanacağı en değerli becerilerden biridir. Öğretimin her aşamasında ve öğretimin farklı programlarının tamamında okuma, öğretim sürecini yönlendiren en temel faaliyet alanı olarak karşımıza çıkar. Okuma, dinlediklerimizi anlamlandırmada, zihnimizdeki anlamı başkalarına konuşma ve yazma yoluyla aktarmada yararlanabileceğimiz en kısa ve kestirme yoldur. Çeşitli kitle iletişim araçlarının kullanımı, toplumsal yaşamın her alanında ve bireyler arasında giderek yaygınlaşmış ve bu durum bireyin bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Ancak bu gelişmeye rağmen okuma eylemi, bilginin edinilmesinde hâlâ en önemli ve en etkili araçtır (Coşkun, 2003; Akyol, 2006; Özbay, 2007).

Bilişim teknolojilerinin oldukça hızlı ilerlemesi günümüzde hayatımızın her alanını etkilemektedir. Yeni teknolojileri günlük yaşantılarında kullanamayan bireylerden oluşan bir toplum, bu araçları toplumsal amaçlarına cevap verecek şekilde şekillendirmektense kendi toplumsal yaşantılarını etkilemelerine izin verecek, hatta bunun farkına varamayacak düzeye gelecektir (Altun, 2005, s.11). Davranışlarımızdan düşünce dünyamıza kadar her türlü işlem, bilişim teknolojilerinin insanlara sunduğu dijital araç-gereçlerin kullanılmasıyla geleneksel kalıplardan dijital kalıplara doğru değişmektedir. Bu değişimin en önemli olduğu alanlardan biri de insan hayatının dünyayı anlamlandırma sürecinde en önemli becerilerinden olan okuryazarlık becerileridir. Bilişim teknolojileri, bilgisayar ortamında üretilen ya da bu ortamda elektronik şekle getirilen metinsel içeriği, baskı tabanlı materyallerdeki biçiminden oldukça farklı bir şekilde insanlara sunmaktadır. Bireyler, bilgisayar ve internet ortamındaki video, animasyon, görsel, işitsel vb. unsurlar ile metinsel içeriğe bilgisayar ekranından ulaşmaktadırlar. Metinsel içeriğin sunum şekillerinin değişmesi yerleşmiş okuma anlayışında da değişikliklere neden olmuştur. Bilgi çağında bireylerin birincil okuma ortamı olarak ekran tabanlı metinleri okumaları, baskı tabanlı metinleri okumalarından çok daha önemli hâle gelmiştir (Dillon, 1992). Böylece ekranın, kâğıdın yerini aldığı ekrandan okuma denilen yeni bir okuma türünü ortaya çıkarmıştır.

Ekrandan okuma, bilgisayar monitörü gibi bir ekran vasıtasıyla görüntülenen metinleri elektronik ya da dijital bir şekilde okuma eylemidir (Chou, 2009; Güneş, 2009, 2010). Bilgisayarın araç olarak kullanıldığı bir ortamdaki okuma olarak tanımlanabilir (Schoeller, 2005). Ekran okumada okuma sürecindeki görme, algılama, kelime tanıma, anlama, zihinde yapılandırma gibi işlemler ekrana bağlı yürütülmektedir. Okuma ortamı ekrana göre düzenlenmektedir. Kısaca ekran okuma göz hareketleri, anlama ve zihinde yapılandırma yönüyle daha farklı becerileri gerektirmektedir (Güneş, 2010, s.3). Yapılan araştırmalarda ekrandan okumanın olumlu ya da olumsuz yönleri ortaya konulmaktadır (Muter ve Maurutto, 1991; Dillon, 1992; Dyson ve Haselgrove, 2001; Kurniawan ve Zaphiris, 2001; Gulbrandsen, Schroeder, Milerad ve Nylenna, 2002; Kerr ve Symons, 2006; Çetin, 2007; Noyes ve Garland, 2008; Güneş, 2010; İleri, 2011; Holzinger, Baerenthaler, Pammer, Katz, Bjelic-Radisic ve Ziefle, 2011; Yi, Park ve Cho 2011; Dündar ve Akçayır, 2012; Maden, 2012).

Bugün teknolojik gelişmelere paralel olarak bir kısım okuyucular, basılı metin yerine dijital metinlerden okumayı tercih etmektedirler. Bu tercihte metni istenilen boyuta değiştirebilme, bilgiyi saklama ve düzenleme kolaylığı, kâğıt kullanımını azaltma, kâğıt masrafından kaçınma ve çevresel yararlar etkili olmuştur. (Dyson ve Haselgrove, 2001; Garland ve Noyes, 2004; Spencer, 2006; Rose, 2011). Öğrenciler ekrandan okuma cihazlarının hafifliği ve taşınabilirliğinin yanında navigasyon, kullanım kolaylığı, depolama kapasitesi gibi özelliklerini sevmektedir (Gibson ve Gibb, 2011). Duran (2013)'ın çalışmasında, öğrenciler, ekrandaki metinlerden, dijital ortamdaki diğer metin, görsel, vb'ne bağlantılar kurularak metinler arası anlam kurmaya katkı sağlanabilmesini en önemli fırsat olarak görmektedirler. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte gençlerin eğilimlerindeki değişiklik ve bilişsel yetenekleri onları sabit, uzun metinler yerine ekranla etkileşime geçmeye ve ekrandan okumaya sevk etmektedir (Prensky, 2001).

Güneş (2010, s.2)'e göre ekrandan okumanın bazı zorlukları vardır: “Ekrandan okumada kâğıt okumada olduğu gibi metnin bütünü görülmemektedir. Sayfanın yarısı kadar yazılar ekrandan peş peşe sunulmaktadır. Okuyucu metinleri parça parça okumakta ve birleştirerek anlamaya çalışmaktadır. Bu durum göz hareketlerini, anlamayı ve okuma hızını olumsuz etkilemektedir. Ekrandan okuma elleri özgürleştirir ancak gözlere ek yük bindirir.” Ekrandan okuma kâğıttan okumayla karşılaştırıldığında daha yorucudur ve genellikle göz yorgunluğuna neden olur. (Young, 2000; Kropman, Schoch ve Yeoh, 2004; Dockrell, Earle ve Galvin, 2010). Teknoloji ve yazılımdaki gelişmelere rağmen bu durum son yıllarda da bu şekilde devam etmiştir. Okuyucular ekrandan okurken fiziksel sorunlar ve performans düşüklüğü yaşamışlar ve daha çok basılı metinleri tercih etmişlerdir. Ekrandan okumada okuyucular için sayfayı yönetmek ve sayfalarda gezinmek, istenilen bölüme atlamak yorucudur (Woody, Daniel ve Baker, 2010). Okuyucunun zihinsel yükü daha fazla olabilir (Noyes ve Garland, 2003).

Çalışmalar aynı zamanda ekrandan okumanın basılı materyalden okumayla kıyaslandığında neden etkisiz kaldığını da incelemiştir, okuyucular kâğıttan okumanın daha etkili olduğunu belirtmişler çünkü ekrandan okurken kolayca ve hızlıca göz atabilmektedirler, bu da metin içi ayrıntıları hatırlama yeteneklerini azaltmaktadır (Muter ve Maurutto, 1991; Nielson, 1997; Rho ve Gedeon, 2000). Okuyucu metne göz gezdirerek metnin içeriğini yüzeysel olarak tanımış, metin hakkında genel bir fikir edinmiş olur. “Ekrandan okumada okuyucu satırları düzenli olarak izlememekte, atlamalar yapmakta, resimlere bakarak ihtiyacı olan bilgileri aramaktadır. Bu tür okumada metin üzerinde göz gezdirilmekte, metindeki bilgilerin yeri aranmakta, metnin çeşitli bölümlerinden bilgiler toplanmaktadır. Yani metin satır satır okunmamaktadır. Böylece okuyucular derinlemesine okuma yerine metin üzerinde göz gezdirmektedirler.” (Güneş, 2009, s. 322). Garland ve Noyes (2004)'a göre yatay (CRT) monitörlerin ekranı yenilerken oluşturduğu titreşimler okuma performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Blanco ve Leiros (2000)'a göre CRT monitörlerin kâğıttan daha parlak olması sebebiyle okuyucular göz yorulmasını azaltmak için kâğıttan okumayı tercih etmektedirler. Sellen ve Harper (1997)'a göre kâğıttan okurken, not almanın kolaylığı, hızlı navigasyon ve mekânsal düzenin esnekliği gibi avantajlar ekrandan okumaya karşı belirgin farklılıkların oluşmasında rol oynamaktadır. Bu avantajlar okuyucuların metni daha iyi anlamalarına, metnin yapısını kavramalarına, diğer dokümanlarla karşılaştırmalarına izin verir. Landoni, Wilson ve Gibb (2000) daha etkili elektronik kitap üretimi ve elektronik ders kitabı kullanılabilirliğini ölçmek için yaptıkları araştırmalarının sonucuna göre bir dizi yönerge geliştirmişlerdir. Kâğıttan okumada olduğu gibi ekrandan okumada da sunumun ve görünümün kullanıcı tercihinde önemli bir rol oynadığı sonucuna varmışlardır. Brown (2001) ve Mercieca (2004), ekrandan okuma becerisinin basılı materyalden okuma becerisinden farklı olduğunu söylemektedir. Basılı metinleri okurken kullanılan anlama yöntem ve teknikleri, ekrandan okuma kullanırken etkisizleşebilir. Bu sebeple ekrandan okuma da anlamayı olumlu etkileyecek beceri, yöntem ve tekniklere ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencilerin ve gençlerin günlük yaşamlarının merkezi olmaya başlayan internet ve dijital medya, çok yakın gelecekte eğitim yaşantılarının da merkezi olacaktır (Nixon, 2003). Bu sebeple ekrandan okuma becerilerinin eğitimi mevcut okuma eğitimlerinden farklı olmak durumundadır.

Araştırmanın amacı

Bu çalışma, ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin ekrandan okumaya yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin ekrandan okumayla ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri nelerdir?
2. Ortaokul 8. sınıf öğrencileri bir metni basılı materyalden okumayı mı ekrandan okumayı mı tercih etmektedir?
3. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin eğitimde elektronik metin kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel tarama modelinde planlanmıştır. Deneysel olmayan bu modelde var olduğu düşünülen bir durum araştırılır. Karasar (2007) tarama modelinin var olan durumu aynen resmetmeyi esas aldığı ifade etmektedir. Çalışmada var olan durum betimlenerek, değişkenler ile ilişkinin ne düzeyde olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Tarama modelinde, önemli olan var olanı değiştirmeden gözlemleyebilmektir. Nitel araştırmayı Yıldırım ve Şimşek (2008, s.39), “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma” olarak tanımlamıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunu, Uşak ili Eşme ilçesi Öğretmen Ali Baykal Ortaokulu ve Şehit Alibey Ortaokulunda 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasından amaçlı örnekleme yolu ile seçilen 30 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 50'si erkek, % 50'si kızdır. Görüşmeye katılacak olan öğrenciler için, kişisel bilgisayara sahip olmaları dikkate alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışmalardır. Yapılan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, ciddi bir amaca ulaşmak için önceden belirlenen soruların sorulması ve yanıtların alınmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşme tekniği kendi arasında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak üçe ayrılmaktadır (Karasar, 2007). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular önceden hazırlanmakta ve görüşmeler esnasında ihtiyaç duyuldukça bu sorulara paralel soruların da sorulması sağlanmaktadır.

Görüşme, tek aşamada gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan soruları oluşturmak için ilk önce literatür taraması yapılmıştır. Araştırmacının kendi deneyiminden, beş Türkçe öğretmeninin görüşünden ve ilgili literatürden yararlanılarak görüşme formu için bir taslak oluşturulmuştur. Ardından 10 ortaokul 8. sınıf öğrencisine, ekrandan okumaya yönelik görüşlerini almak amacıyla 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile pilot uygulama yapılmış toplanan verilerden sonra görüşme formundan 4 soru elenerek 3 sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Öğrenci görüşme formunun kapsam ve yapı geçerliliğini sağlamak için, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim ve Eğitim Bilimlerinde görev yapan öğretim elemanlarına sunulmuş; gelen öneri ve eleştiriler doğrultusunda görüşme formunda yer alan sorular yeniden yapılandırılmış ve son şekli verilip uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Öğrencilere görüşme yapılmadan bir hafta önce hangi konuyla ilgili görüşme yapılacağı söylenmiştir. Görüşme okulların kütüphanelerinde yapılmıştır. Görüşmenin sohbet havasında geçmesinin temenni edildiği belirtilerek öğrencilerin konuyla ilgili düşüncelerini çekinmeden söylemeleri istendiği ifade edilmiştir. Araştırma etiği açısından öğrencilerin isimleri kullanılmamıştır. Bu nedenle erkek öğrenciler E1,E2,E3...E15, kız öğrenciler K1,K2,K3...K15 kodlarıyla isimlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Uygulanan yarı yapılandırılmış mülakat formundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. “Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.224). Betimsel analizde, görüşme formunda öğrencilere yöneltilen sorular dikkate alınarak yorumlama ve düzenleme yapılmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler not tutularak kayıt edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen ham veriler kodlama yapılarak, kategoriler belirlenmiştir. Veriler bu kategoriler altında sınıflandırılarak okuyucu için anlamlı bir hâle getirilmiştir. Kodlama ve kategorileştirme işlemi araştırmacı tarafından tekrarlı olarak yapılmıştır. Böylece araştırmanın problemine ve amacına bağlı kalınarak, gereksiz kodlamalar çıkarılmış, gerekli görülen kısımlarda yeni kodlamalar eklenmiştir. Araştırmada öğrencilerin görüşlerinden birebir alıntı yapılarak geçerlilik sağlanmıştır. Sonuç olarak her bir katılımcının konu hakkındaki görüşlerinin görülebileceği tablolar elde edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Öğrencilerin Ekrandan Okumaya Yönelik Olumlu ve Olumsuz Görüşleri

Öğrencilere ilk olarak, “*Ekrandan okumaya yönelik olumlu görüşleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 1’de gösterilmiştir. Öğrencilerin ekrandan okumaya yönelik olumlu görüşleri gruplandırılarak verilmiştir. Bazı görüşlerde birden fazla aday ortak görüş belirtmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Ekrandan Okumaya Yönelik Olumlu Görüşleri

Olumlu Görüşler	f	%
Sayfayı kişiselleştirebilme (Yazı tipi, yazı boyutu, rengi)	21	70
Okumayı eğlenceli kılması, okumanın daha cazip ve ilgi çekici olması	17	56.7
Önemli bilgileri ve ders içeriklerini hızlı, kolay ve uzun süreli kaydetme	15	50
Kalıcı öğrenme sağlaması, öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırması	14	46.7
Bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşabilme	8	26.6
Paylaşımı kolaylaştırma	6	20
Kâğıt israfını önleme	5	16.6
Zamanı daha etkili kullanabilme	4	13.3

Tablo 1’deki verilere göre, görüşmeye katılan öğrenciler, ekrandan okumanın olumlu yönlerinin, “*sayfayı kişiselleştirebilme (Yazı tipi, yazı boyutu, rengi)*” (n=21, %70), “*okumayı eğlenceli kılması, okumanın daha cazip ve ilgi çekici olması*” (n=17, %56.7), “*önemli bilgileri ve ders içeriklerini hızlı, kolay ve uzun süreli kaydetme*” (n=15, %50), “*kalıcı öğrenme sağlaması, öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırması*” (n=14, %46.7), “*bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşabilme*” (n=8, %26.6), “*paylaşımı kolaylaştırma*” (n=6, %20), “*kâğıt israfını önleme*” (n=5, %16.6), “*zamanı daha etkili kullanabilme*” (n=4, %13.3) olduğunu düşünmektedirler.

Ekrandan okumada yazı tipi ve boyutunun ayarlanabilmesi, sayfayı kişisel isteklere göre düzenleyebilme kâğıttan okumaya karşı avantaj sağlamaktadır. İçeriğin görsellerle desteklenmesi, bilgisayarın ilgi çekici

olması okumayı daha eğlenceli hale getirmekte anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ekrandan okumada okunan metinler kolayca kaydedilebilir, depolanabilir ve paylaşılabilir. Okuma sırasında internet ortamında istenilen bir bilgiye anında ulaşılabilir böylece zaman daha etkili kullanılmış olur.

Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

Sayfa tasarımını kendi zevkimize göre ayarlayabiliriz, yazı tipini, boyutunu değiştirebiliriz. Anlamını bilmediğimiz kelimeleri internet ortamında hemen bulabiliriz. Ekrandan okumada istediğimiz bilgiye daha hızlı ulaşırız. (K2)

Ekrandan okurken sayfayı kaydırabiliyoruz, yazı boyutunu büyüttebiliyoruz, ekrandan okuma daha kullanışlı. Kâğıt israfı olmaz, daha çok bilgiyi depolayabiliriz, daha ekonomik. (E6)

Ekrandan yazıları büyütebilirsin, renklendirebilirsin, şekil verebilirsin, nette araştırma yapabilirsin. Arkadaşlarınla okuduğun bazı yerleri paylaşabilirsin. Seçme şansın var. (K15)

Öğrencilerin, "Ekrandan okumaya yönelik olumsuz görüşleriniz nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 2'de gösterilmiştir. Öğrencilerin ekrandan okumaya yönelik olumsuz görüşleri gruplandırılarak verilmiştir. Bazı görüşlerde birden fazla aday ortak görüş belirtmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Ekrandan Okumaya Yönelik Olumsuz Görüşleri

Olumsuz görüşler	f	%
Sağlık sorunlarına neden olması (Göz hastalıkları, ortopedi, kanser v.b.)	18	60
Ekranı iyi odaklanamama (ekranda rahatsız edici unsurların olması)	11	36.6
Okumanın dikkatsiz ve özensizce yapılması, anlamının azalması	10	33.3
Kütüphaneye gitmeyi ve kitap okuma alışkanlığını azaltması	6	20
Ekrandan okumada kişisel not almanın zor olması (altını çizerek okuma)	4	13.3
Araştırmada hazırcılığa alıştırmaması	3	10
Sosyalleşmeyi olumsuz etkilemesi	3	10

Tablo 2'deki verilere göre, görüşmeye katılan öğrenciler, ekrandan okumanın olumsuz yönlerinin, "sağlık sorunlarına neden olması (Göz hastalıkları, ortopedi, kanser v.b.)" (n=18, %60), "ekrana iyi odaklanamama (ekranda rahatsız edici unsurların olması)" (n=11, %36.6), "okumanın dikkatsiz ve özensizce yapılması, anlamının azalması" (n=10, %33.3), "kütüphaneye gitmeyi ve kitap okuma alışkanlığını azaltması" (n=6, %20), "ekrandan okumada kişisel not almanın zor olması (altını çizerek okuma)" (n=4, %13.3), "araştırmada hazırcılığa alıştırmaması" (n=3, %10), "sosyalleşmeyi olumsuz etkilemesi" (n=3, %10) olduğunu düşünmektedirler.

Ekrandan okuma uzun süreli olduğunda ekranın parlaklığı çeşitli göz rahatsızlıklarına ve baş ağrısına neden olabilmektedir. Ayrıca bel ve boyun ağrısı da yapmaktadır. Bu olumsuz özellikler okuyucuyu daha kısa metinler okumaya ya da göz atarak okumaya sevk etmektedir. Ekranı uzun süreli odaklanmak zordur, dikkat dağıtıcı birçok özellik vardır. Görsel öğeler, hareketli nesnelere, internet ortamı okunan metne odaklanmayı zorlaştırabilir. Bu da anlamayı olumsuz etkileyebilir. Ekrandan okurken okuyucu not alarak ve altını çizerek okumada kâğıttan okumaya göre zorlanmaktadır. Ekrandan okuma okuyucuyu bilgisayara bağımlı yapabilir, kişinin sosyalleşmesini olumsuz etkileyebilir.

Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

Ekranda yazıyı takip etmekte zorlanıyorum, odaklanamıyorum, bel ağrısı ve göz yorgunluğu yapabiliyor. (K3)

Dikkatimiz başka yerlere kayabiliyor, tam odaklanamıyorum, ayrıca ekrandan daha yavaş okuyorum ve gözlerim çabuk yoruluyor. (E7)
Anlamamızı olumsuz etkileyebilir, dikkatimiz daha kolay dağılıyor, ayrıca gözlerimizi yoruyor. Okuduklarımı hatırlamada zorlanıyorum. Basılı materyalden okurken önemli yerlerin altına çizerek, notlar tutarak daha iyi öğrendiğimi düşünüyorum. (E11)

Öğrencilerin Bir Metni Ekrandan ya da Basılı Materyalden Okumayı Tercih Etme Nedenleri

Öğrencilerin, “Bir metni basılı materyalden okumayı mı ekrandan okumayı mı tercih edersiniz? Neden?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Bir Metni Ekrandan ya da Basılı Materyalden Okumayı Tercih Etme Oranı

Okuma Ortamı	f	%
Ekrandan okuma	18	60
Basılı Materyalden Okuma	12	40
Toplam	30	100

Tablo 3’teki verilere göre, görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunluğu (n=18, %60) bir metni ekrandan okumayı tercih ederken, bir kısmı (n=12, %40) bir metni basılı materyalden okumayı tercih etmektedir. Ekrandan okumayı tercih eden öğrencilerin (n=18, %60) tercih nedenleri gruplandırılarak Tablo 4’te verilmiştir. Bazı görüşlerde birden fazla aday ortak görüş belirtmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Bir Metni Ekrandan Okumayı Tercih Etme Nedenleri

Ekrandan Okumayı Tercih Etme Nedenleri	f	%
Ekrandan okumanın okuma sürecini kolaylaştırması	16	53.3
Ekrandan okumanın ilgi çekici olması	11	36.6
İstenilen bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilme (Metinler arasılık)	8	26.6
Hatırlama oranının yüksek olması	7	23.3
Bilgilerin kolay taşınabilir olması	6	20
Göz gezdirmenin kolay olması	4	13.3

Tablo 4’teki verilere göre, görüşmeye katılan öğrenciler, bir metni ekrandan okumayı tercih etme nedenlerini, “ekrandan okumanın okuma sürecini kolaylaştırması” (n=16, %53.3), “ekrandan okumanın ilgi çekici olması” (n=11, %36.6), “İstenilen bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilme” (Metinler arasılık) (n=8, 26.6), “hatırlama oranının yüksek olması” (n=7, %23.3), “bilgilerin kolay taşınabilir olması” (n=6, %20) ve “göz gezdirmenin kolay olması” (n=4, %13.3) olarak belirtmişlerdir.

Ekrandan okumanın basılı materyalden okumaya karşı tercih edilmesinin, sahip olduğu avantajlardan kaynaklandığını görülmektedir. Ekrandan okumanın öğrencilerin belirttiği olumlu özellikleri onu tercih sebebi yapmaktadır. Çünkü ekrandan okurken sayfalar kişiselleştirilebilir, istenilen bilgilere daha hızlı ve kolay ulaşılabilir. Görsellerle, animasyonlarla ve bazen sesle desteklenen içerikler daha iyi öğrenilip kolayca

hatırlanabilir. Zamanı verimli kullanmaya imkân tanıyabilir. Ekrandaki metinlerden, dijital ortamdaki diğer metinlere bağlantılar kurularak metinler arası anlam kurmaya katkı sağlayabilir.

Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

Görsellik daha çok ve daha iyi anlıyorum, akılda daha çok kalıyor. Yazıyı isteğimize göre ayarlayabiliyorum daha rahat okuyorum, görüntü net oluyor. (E11)

Bilmediğim kelimelerin anlamına hemen ulaşabiliyorum, arkadaşlarımla okuduğum bazı yerleri paylaşabiliyorum. Ekranda sayfa tasarımını kişiselleştirebiliyorum, daha net görüntü, daha ilgi çekici. (K6)

Kolay taşınabilirlik ve birçok kitabı aynı anda depolama sağlar, ekrandan okumada aynı anda farklı içeriklere bakabilirsin, karşılaştırma yapabilirsin. Sayfayı isteğine göre ayarlayabilirsin, bu da metni daha kolay okumamızı ve anlamamızı sağlar. (K8)

Kâğıttan okumak sıkıcı, ekrandan daha uzun süre okuyabiliyorum. Ekrandan okuma daha ilgi çekici ve daha çok aklımda kalıyor. Ekrandan okumada bilgiye daha hızlı ulaşırm. (K12)

Basılı materyalden okumayı tercih eden öğrencilerin (n=13) tercih nedenleri gruplandırılarak Tablo 5'te verilmiştir. Bazı görüşlerde birden fazla aday ortak görüş belirtmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Bir Metni Basılı Materyalden Okumayı Tercih Etme Nedenleri

Basılı Materyalden Okumayı Tercih Etme Nedenleri	f	%
Ekranın dikkat dağıtıcı özellikleri olması	10	33.3
Ekranın yol açtığı sağlık problemleri	8	26.6
Hissederek, dokunarak okuma isteği	8	26.6
Daha iyi odaklanabilme	7	23.3
Daha uzun metinler okuyabilme	4	13.3
Hayal gücünü kullanma	2	6.6

Tablo 5'teki verilere göre, görüşmeye katılan öğrenciler, bir metni basılı materyalden okumayı tercih etme nedenlerini, "ekranın dikkat dağıtıcı özellikleri olması" (n=10, %33.3), "ekranın yol açtığı sağlık problemleri" (n=8, %26.6), "hissederek, dokunarak okuma isteği" (n=8, %26.6), "daha iyi odaklanabilme" (n=7, %23.3), "daha uzun metinler okuyabilme" (n=4, %13.3) ve "hayal gücünü kullanma" (n=2, %6.6) olarak belirtmişlerdir.

Ekrandan okumanın olumsuz bazı özellikleri öğrencileri basılı materyalden okumaya sevk etmektedir. Ekranda dikkat dağıtıcı öğelerin olması metne odaklanmayı zorlaştırabilmektedir. Ekranda farklı programlara, internete yönelip asıl metinden uzaklaşabilmektedir. Ekranın parlaklığı gözü çabuk yormakta, baş ağrısı yapabilmektedir. Özellikle uzun metinler okumak ekranda zor olabilmektedir. Bazı öğrenciler metni hissederek, kâğıttan okumayı istemektedir. Böyle olduğunda metni daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

Daha iyi odaklanıyorum ve kitabı hissederek okumayı seviyorum. Yazılar daha gerçekçi geliyor, uzun süre okuyabiliyorum. Ekrandan okurken satırları takip etmekte zorlanıyorum, gözlerim çabuk yoruluyor. Basılı materyalden okuduğumu daha iyi anlıyorum, daha zevkli, daha rahat okuyorum. (E7)

Dikkatim ekrandan okurken çabuk dağılıyor, başka programlara girebiliyorum ve amacımdan uzaklaşıyorum. (K6)

Sayfadan daha iyi anlıyorum, ekranda satırları takip etmek daha zor. Ekran okumada sayfa kaydırırken ve sayfa değiştirirken dikkatim dağılıyor. Ekran okuma sağlık açısından olumsuz. Gözlerim çabuk yoruluyor, bazen kızarıyor ve sulanıyor. (E14)

Öğrencilerin Eğitimde Elektronik Metin Kullanımına İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin, “Eğitimde elektronik metin kullanımının öğrencilerin anlama, okuma hızı, yorumlama, değerlendirme gibi becerilerine faydalı olacağını düşünüyor musunuz? Neden?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Eğitimde Elektronik Metin Kullanımına İlişkin Görüşleri

	f	%	Kodlar
Faydalı olacaktır	26	86.7	İçeriklerinin görsellerle ve seslerle desteklenmesi Kitapların e formatta olması Bilgiye hızlı erişim, zamanı verimli kullanma Öğrenci motivasyonunda artış sağlaması
Faydalı olmayacaktır	4	13.3	Konuların anlaşılabilirlik düzeylerinin azalması Odaklanma sorunu Sağlık sorunlarına neden olması
Toplam	30	100	

Tablo 6’daki verilere göre, görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunluğu (n=26, %86.7) eğitimde elektronik metin kullanımının faydalı olacağını düşünürken, bir kısmı (n=4, %13.3) faydalı olmayacağını düşünmektedir. Öğrenciler “içeriklerinin görsellerle ve seslerle desteklenmesi”, “kitapların elektronik formatta olması”, “bilgiye hızlı erişim, zamanı verimli kullanma” ve “öğrenci motivasyonunda artış sağlaması” gibi nedenlerden dolayı eğitimde elektronik metin kullanımının faydalı olacağını düşünmektedir:

Daha zevkli ve ilgi çekici olduğundan öğrenciler okumaya ve araştırmaya daha istekli olur böylece anlama ve hatırlama daha iyi olacaktır. (K1)

Evet, özellikle araştırma yaparken bilgiye çok hızlı ulaşabiliyoruz, zamandan tasarruf ediyoruz. Ders içeriklerini daha kolay depolayıp istediğimiz zaman ulaşabiliriz. (E4)

Ekrandan okumada hem eğlenip hem de öğrenebiliyoruz ve sıkılmıyoruz. Daha pratik olacaktır. Teknolojik aletlere meraklı olduğumuz için öğrenmeye olan isteğimiz artacaktır. (K8)

Tabletlere derslerle ilgili birçok içerik yükleyebiliriz. Ders kitapları e formatta olunca sayfaları isteğimize göre büyütebiliriz, daha rahat okuruz. Ders çalışmada işimizi daha da kolaylaştırıyor. (K4)

Evet, okuduğum içeriğin bilgisayarda olması çabuk araştırma yapmamı sağlar. Böylece daha kolay öğrenmemi sağlar ve okuduğumu kolay anlamamı sağlar. (K12)

Kesinlikle yararlı olacaktır. Ekrandan okumanın birçok özelliği var. Sayfayı büyütüp daha net okumamızı sağlar. Sayfaları kolayca değiştirebiliriz. Ayrıca okurken internete de girebiliriz. Okurken bilmediğimiz kelimelere ve istediğimiz bilgilere internetten bakarız. Bizi öğrenmeye daha çok teşvik eder. (E13)

Öğrencilerin bir kısmı “konuların anlaşılabilirlik düzeylerinin azalması”, “odaklanma sorunu” “sağlık sorunlarına neden olması” gibi nedenlerden dolayı eğitimde elektronik metinlerin faydalı olmayacağını düşünmektedir:

Hayır, sanal ortam olduğu için tam odaklanamayız, dikkatimiz başka yerlere kayabilir, mesela oyunlara, anlamamız daha az olur. Ders kitaplarını sürekli tablettan okuyunca gözlerimiz bozulabilir. (E8)

Ekrandan okumada okurken metnin sürekli hareket ettirilmesi, okunan satırın takibinin zor olması öğrencinin okuma hızını ve anlama becerilerini olumsuz etkileyecektir. (K10)

Ekrandan uzun metinleri okumak zor oluyor, ekrandan okurken genellikle özensizce ve göz gezdirerek okuyorum ve parçayı anlayamayabiliyorum. (E12)

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada, görüşmeye katılan öğrenciler, ekrandan okumanın olumlu yönlerinin, “sayfayı kişiselleştirebilme (Yazı tipi, yazı boyutu, rengi)” (n=21, %70), “okumayı eğlenceli kılması, okumanın daha cazip ve ilgi çekici olması” (n=17, %56.7), “önemli bilgileri ve ders içeriklerini hızlı, kolay ve uzun süreli kaydetme” (n=15, %50), “kalıcı öğrenme sağlaması, öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırması” (n=14, %46.7), “bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşabilme” (n=8, %26.6), “paylaşımı kolaylaştırma” (n=6, %20), “kâğıt israfını önleme” (n=5, %16.6), “zamanı daha etkili kullanabilme” (n=4, %13.3) olduğunu düşünmektedirler.

Ekrandan okumada yazı tipi ve boyutunun ayarlanabilmesi, sayfayı kişisel isteklere göre düzenleyebilme kâğıttan okumaya karşı avantaj sağlamaktadır. İçeriğin görsellerle desteklenmesi, bilgisayarın ilgi çekici olması okumayı daha eğlenceli hale getirmekte anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır (Chen, 2003; Chu, 2003; Burtnet ve Myers, 2006; Merchant, 2007; Carden, 2008; Noorhidawati ve Gibb, 2008; Muir, Veale ve Nichol, 2009). Landoni, Wilson ve Gibb (2000) daha etkili elektronik kitap üretimi ve elektronik ders kitabı kullanılabilirliğini ölçmek için yaptıkları araştırmalarının sonucuna göre bir dizi yönerge geliştirmişlerdir. Kâğıttan okumada olduğu gibi ekrandan okumada da sunumun ve görünümün kullanıcı tercihinde önemli bir rol oynadığı sonucuna varmışlardır. Ekrandan okumada okunan metinler kolayca kaydedilebilir, depolanabilir ve paylaşılabilir (Dillon, 1992; Wilson ve Landoni, 2001). Okuma sırasında internet ortamında istenilen bir bilgiye anında ulaşılabilir böylece zaman daha etkili kullanılmış olur.

Öğrenciler, ekrandan okumanın olumsuz yönlerinin, “sağlık sorunlarına neden olması (Göz hastalıkları, ortopedi, kanser v.b.)” (n=18, %60), “ekrana iyi odaklanamama (ekranda rahatsız edici unsurların olması)” (n=11, %36.6), “okumanın dikkatsiz ve özensizce yapılması, anlamının azalması” (n=10, %33.3), “kütüphaneye gitmeyi ve kitap okuma alışkanlığını azaltması” (n=6, %20), “ekrandan okumada kişisel not almanın zor olması (altını çizerek okuma)” (n=4, %13.3), “araştırmada hazırlığa alıştırması” (n=3, %10), “sosyalleşmeyi olumsuz etkilemesi” (n=3, %10) olduğunu düşünmektedirler.

Ekrandan okuma uzun süreli olduğunda ekranın parlaklığı çeşitli göz rahatsızlıklarına ve baş ağrısına neden olabilmektedir (Young, 2000; Kropman, Schoch ve Yeoh, 2004; Abdullah ve Gibb, 2008; Dockrell, Earle ve Galvin, 2010). Ayrıca bel ve boyun ağrısı da yapmaktadır. Bu olumsuz özellikler okuyucuyu daha kısa metinler okumaya ya da göz atarak okumaya sevk etmektedir. Ekran uzun süreli odaklanmak zordur, dikkat dağıtıcı birçok özellik vardır. Görsel öğeler, hareketli nesnelere, internet ortamı okunan metne odaklanmayı zorlaştırabilir. Bu da anlamayı olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden ekrandaki metinlerin içeriği, öğrencilerin ekrandan okurken içeriğe yoğunlaşabilmelerini sağlamalı, içeriğin dışında metinde dikkati dağıtacak unsurlar bulunmamalıdır. Bilgisayar tabanlı materyaller sunumdan çok öğrencilerin içeriğe yoğunlaşabilmelerini sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. Ekrandan okuma okuyucuyu bilgisayara bağımlı yapabilir, kişinin sosyalleşmesini olumsuz etkileyebilir. Güneş (2010, s.2)'e göre, “Ekran okumada kâğıt okumada olduğu gibi metnin bütünü görülmemektedir. Sayfanın yarısı kadar yazılar ekrandan peş peşe sunulmaktadır. Okuyucu metinleri parça parça okumakta ve birleştirerek anlamaya çalışmaktadır. Bu durum göz hareketlerini, anlamayı ve okuma hızını olumsuz etkilemektedir. Ekrandan okuma elleri özgürleştirir ancak gözlere ek yük bindirir.”

Çalışmada, görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunluğu (n=18, %60) bir metni ekrandan okumayı tercih ederken, bir kısmı (n=12, %40) bir metni basılı materyalden okumayı tercih etmektedir. Öğrenciler, bir metni ekrandan okumayı tercih etme nedenlerini, “ekrandan okumanın okuma sürecini kolaylaştırması” (n=16, %53.3), “ekrandan okumanın ilgi çekici olması” (n=11, %36.6), “İstenilen bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilme” (Metinler arasılık) (n=8, 26.6), “hatırlama oranının yüksek olması” (n=7, %23.3), “bilgilerin kolay taşınabilir olması” (n=6, %20) ve “göz gezdirmenin kolay olması” (n=4, %13.3) olarak belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %60'ının ekrandan okumayı basılı materyalden okumaya karşı tercih etmesinin, sahip olduğu avantajlardan kaynaklandığını görülmektedir. Ekrandan okumanın öğrencilerin belirttiği olumlu özellikleri onu tercih sebebi yapmaktadır. Çünkü ekrandan okurken sayfalar kişiselleştirilebilir, istenilen bilgilere daha hızlı ve kolay ulaşılabilir. Görsellerle, animasyonlarla ve bazen sesle desteklenen içerikler daha iyi öğrenilip kolayca hatırlanabilir. Zamanı verimli kullanmaya imkân tanıyabilir. Ekrandaki metinlerden, dijital ortamdaki diğer metinlere bağlantılar kurularak metinler arası anlam kurmaya katkı sağlayabilir. Öğrenciler ekrandan okuma cihazlarının hafifliği ve taşınabilirliğinin yanında navigasyon, kullanım kolaylığı, depolama kapasitesi gibi özelliklerini sevmektedir (Gibson ve Gibb, 2011). Yine bu tercihte, metni istenilen boyuta değiştirebilme, bilgiyi düzenleme kolaylığı, kâğıt kullanımını azaltma, kâğıt masrafından kaçınma ve çevresel yararlar etkili olmuş olabilir (Dyson ve Haselgrove, 2001; Garland ve Noyes, 2004; Spencer, 2006; Rose, 2011). Dağtaş (2013)'ün çalışmasında da öğretmenler, genelde bir metni ekrandan okumayı tercih sebebi olarak, ekranın daha ilgi çekici gelmesi ve ekran metinlerinin okuma sürecini kolaylaştırıcı özelliklerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte gençlerin eğilimlerindeki değişiklik ve bilişsel yetenekleri onları sabit, uzun metinler yerine ekranla etkileşime geçmeye ve ekrandan okumaya sevk etmektedir (Prensky, 2001).

Çalışmada basılı materyalden okumayı tercih eden öğrenciler, bir metni basılı materyalden okumayı tercih etme nedenlerini, “ekranın dikkat dağıtıcı özellikleri olması” (n=10, %33.3), “ekranın yol açtığı sağlık problemleri” (n=8, %26.6), “hissederek, dokunarak okuma isteği” (n=8, %26.6), “daha iyi odaklanabilme” (n=7, %23.3), “daha uzun metinler okuyabilme” (n=4, %13.3) ve “hayal gücünü kullanma” (n=2, %6.6) olarak belirtmişlerdir.

Ekrandan okumanın olumsuz bazı özellikleri, öğrencileri basılı materyalden okumaya sevk etmektedir. Jeong'un (2012) çalışmasında 6. sınıf öğrencileri, basılı metinlere göre ekrandan okurken daha fazla göz yorgunluğu ve genel olarak yorgunluk hissetmişler, ekrandan okuma öğrencileri tatmin etmesine ve kullanışlı kabul edilmesine rağmen öğrenciler basılı sayfadan okumayı tercih etmişlerdir. Ekranda dikkat dağıtıcı öğelerin olması metne odaklanmayı zorlaştırabilmektedir. Ekranda farklı programlara, internete yönelip asıl metinden uzaklaşabilmektedir. Ekranın parlaklığı gözü çabuk yormakta, baş ağrısı yapabilmektedir. Özellikle uzun metinler okumak ekranda zor olabilmektedir. Bazı öğrenciler metni hissederek, kâğıttan okumayı istemektedir. Böyle olduğunda metni daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Sellen ve Harper (1997)'a göre kâğıttan okurken, not almanın kolaylığı, hızlı navigasyon ve mekânsal düzenin esnekliği gibi avantajlar ekrandan okumaya karşı belirgin farklılıkların oluşmasında rol oynamaktadır. Bu avantajlar okuyucuların metni daha iyi anlamalarına, metnin yapısını kavramalarına, diğer dokümanlarla karşılaştırmalarına izin verir. Okuyucular ekrandan okurken fiziksel sorunlar ve performans düşüklüğü yaşamışlar ve basılı metinleri tercih etmişlerdir. Ekrandan okumada okuyucular için sayfayı yönetmek ve sayfalarda gezinmek, istenilen bölüme atlamak yorucudur (Woody, Daniel ve Baker, 2010). Okuyucunun zihinsel yükü daha fazla olabilir (Noyes ve Garland, 2003). Garland ve Noyes (2004)'a göre yatay (CRT) monitörlerin ekranı yenilerken oluşturduğu titreşimler okuma performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Blanco ve Leiros (2000)'a göre ekranların kâğıttan daha parlak olması sebebiyle okuyucular göz yorulmasını azaltmak için kâğıttan okumayı tercih etmektedirler. Öztürk ve Can (2013)'ün çalışmasında, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine basılı bir kitabı mı yoksa elektronik bir kitabı mı tercih edecekleri sorulmuş, öğrencilerin %50'si basılı kitap okumayı, %50'si ise elektronik kitap okumayı tercih ettiğini belirtmiştir. Nedenleri sorulduğunda ise, basılı kitap okumayı tercih edenler kitap okumak için teknolojik herhangi bir ürüne gerek olmadığından ve elektronik kitaba göre daha az yorucu olduğundan tercih ettiklerini belirtmektedir. Elektronik kitap okumayı tercih edenlerin ise özelliklerinin ilgi çekici olması ve taşıma yükünü azaltması gibi özelliklerinden dolayı tercih ettiklerini belirtmektedir.

Görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunluğu (n=26, %86.7) eğitimde elektronik metin kullanımının öğrencilerin anlama, okuma hızı, yorumlama, değerlendirme gibi becerilerine faydalı olacağını düşünürken, bir kısmı (n=4, %13.3) faydalı olmayacağını düşünmektedir.

Öğrenciler “içeriklerinin görsellerle ve seslerle desteklenmesi”, “kitapların elektronik formatta olması”, “bilgiye hızlı erişim, zamanı verimli kullanma” ve “öğrenci motivasyonunda artış sağlaması” gibi nedenlerden dolayı

eğitimde elektronik metin kullanımının faydalı olacağını düşünmektedir. Duran ve Ertuğrul (2012)'ün çalışmasında, öğretmenler “çantasız eğitime geçişi sağlamaları”, “daha cazip ve çekici olmaları”, “kâğıt israfını önleyecek olmaları”, “zamanı verimli kullanmaya imkân tanımaları”, “öğretmen motivasyonunda artış sağlamaları” ve “interaktif eğitim sürecine katkıda bulunma” gibi noktalarda eğitimde elektronik metin kullanımının avantajlı olacağını belirtmişlerdir.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan e-kitaplar okuma ve dinleme özelliklerinin yanında okuma alışkanlığını dijital özellikleri (animasyon, kelime telaffuzları vb.) sayesinde desteklemektedir (Moody, 2010). Okullarda ders kitaplarının elektronik formatları kullanılmaya başlanmıştır. E- ders kitaplarının ses, animasyon, kelime açıklamaları gibi interaktif özelliklerle desteklenmesi, öğrencilerin okuduğunu daha iyi anlamasına ve kalıcı öğrenmeye yardımcı olabilir (Grant, 2004). Kelley (2011) araştırmasında, e-öğrenme ve okuma tekniklerini kullanarak öğrencilerin okuduğunu anlamalarını kolaylaştıracak bir e-kitap tasarlamıştır. Araştırma sonucunda e-kitapların öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirdiğini vurgulamıştır. Yaman ve Dağtaş (2013)'ün, ekrandan okumanın Türkçe dersine yönelik tutuma etkisini araştırdığı çalışmanın sonuçlarına göre, *ekrandan okumanın derse olan sevgiyi arttırması, dersleri eğlenceli hâle getirmesi, anlamayı geliştirmesi, ekranın ilgi çekici olması* öğrencileri, Türkçe dersine istekli hâle getirmiştir. Yine *ekrandan okumanın zevk vermesi, anlamayı geliştirmesi, ekran metinlerinin daha canlı ve renkli olması, teknolojik bir zaman diliminde yaşamamız, bilgisayarın eğlenceli gelmesi alguları*, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Öngöz'e (2011) göre elektronik kitaplar öğrencilerin bireysel çalışmalarına katkı sağlamakla birlikte, diğer öğrencilerle ve öğretmenlerle iletişimlerini de artırıcı güce sahiptir. Rukancı ve Anameriç (2003) göre derslerde interaktif e-ders kitaplarının kullanımı, öğrencilerin başka şeyler düşünmeleri önleyerek dikkat düzeylerini oldukça yüksek tutabilir.

Son zamanlarda popüler olan bilgisayar destekli dil öğretimi, eğitimcileri ve araştırmacıları, webde ve e kitaplarda bulunan ama basılı materyallerde kullanılması imkânsız olan interaktif içeriklerin ve multimedya öğelerin okuduğunu anlama ve kelime ediniminde daha faydalı olduğunu inanmaya sevk etmiştir (Maynard, 2005; Grimshaw, 2007; Rhodes ve Milby, 2007; Liu, Chen ve Chang, 2010; Moody, 2010; Korat, 2010; Smeets ve Bus, 2012; Korat ve Shamir, 2012). Matthew (1996)'e göre bilgisayar ekranından bir kitapla etkileşime geçmek ve onu okumak en isteksiz okuyucular üzerinde bile motive edici olabilir. Chu (1995) araştırmasında, 3 birinci sınıf öğrencisine ekrandan 5 hikâye okutmuş ve anlık, kinestetik yanıtlarını, anlam etkileşimlerini ve grup tartışmalarını belgelemiştir. Sonuçlar katılımcıların ekrandan okumaya daha çok ilgi gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır. Chu (1995)'ya göre e kitap okumak heyecanlı, anlamlı ve hepsinden öte eğlencelidir. Pearman (2008)'in yaptığı çalışmada da öğrencilerin okuduğunu anlama becerisini arttırmaya yönelik kullanılan elektronik öykü kitaplarının öğrencileri olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Öneriler

1. Öğretmenler, ekrandan okuma sürecinde öğrencilerin yaşayabileceği özellikle göz ve baş rahatsızlıklarının farkında olmalı, bu rahatsızlıkları engelleyecek veya bunların etkilerini en az düzeye indirecek önlemler almalıdır.
2. Eğitimde kullanılacak tablet ve e-okuyucu gibi bilgisayar ekranları tasarlanırken ekranların, öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve davranışsal gelişimlerine etkilerini araştıran araştırma sonuçlarından yararlanılmalı ve bunlara göre ekranlar tasarlanmalıdır.
3. Milli Eğitim Bakanlığı, ortaokulda öğrencilerin okuyabileceği eserlerin, elektronik biçimlerinin oluşturulmasını sağlayabilir ve bunları, öğrencilerin erişimine sunabilir.
4. Farklı sınıf düzeyinde ortaokul öğrencilerinin ekrandan okumaya ilişkin görüş ve tutumları incelenebilir.

5. Türkçe dersinde kullanılacak ve öğrencilerin seviyelerine uygun e kitaplar geliştirilebilir. Öğrencilerin doğru ve nitelikli bilgiyi ulaşması amacıyla ekrandan okuma becerisi öğretilmelidir. Bireylerin gelişen teknolojiye uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için onlara nitelikli bir ekrandan okuma eğitimi verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, N. ve Gibb, F. (2008). Students' attitudes toward e-books in Scottish higher education institute: part 1. *Library Review*, 57 (8), 593-605. DOI:10.1108/0024253081089957.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Blanco, M. J. & Leiros, L. I. (2000). Temporal variation in the luminance level of stimuli displayed on a cathode-ray tube monitor: Effects on performance on a visual vigilance task. *Ergonomics*, 43, 239-251.
- Brown, G. J. (2001). Beyond print: Reading digitally. *Library Hi Tech*, 19 (4), 390-399.
- Carden, M. T. J. (2008). E-books are not books. *Conference on Information and Knowledge Management*. California: ACM, 9-12.
- Chen, Y. N. (2003). Application and development of electronic books in an e-Gutenberg age. *Online Information Review*, 27 (1), 8-16.
- Chou, I-C. (2009). *Exploring International ESL Students' on-Screen Reading Behaviours with Two Academic Reading Purposes*. Unpublished doctoral dissertation. The Ohio State University, USA.
- Chu, M. (1995). Reader response to interactive computer books: Examining literary responses in a nontraditional reading setting. *Literacy Research and Instruction*, 34(4), 352-366.
- Chu, H. (2003). Electronic books: Viewpoints from users and potential users. *Library Hi Tech*, 21(3), 340-346.
- Coşkun, E. (2003). Çeşitli değişkenlere göre lise öğrencilerinin etkili okuma becerileri ve bazı öneriler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 101-130.
- Çetin, Y. (2007) *Metin tarama ve okumada ekran kağıt karşılaştırması*. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 5-7 Eylül, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat.
- Dağtaş, A. (2013). Öğretmenlerin basılı sayfa ve ekrandan okuma tercihleri ile eğitimde elektronik metin kullanımına yönelik görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(3).
- Dillon, A. (1992). Reading from paper versus screens: A critical review of the empirical literature. [Kağıttan okumaya karşı ekrandan okuma: Literatürün eleştirel bir incelemesi] *Ergonomics*, 35 (10), 1297-1326.
- Dockrell, S., Earle, D. ve Galvin, R. (2010). Computer-related posture and discomfort in primary school children: The effects of a school-based ergonomic intervention. *Computers & Education*, 55(1), 276-284.

- Duran, E. (2013). Efficiency in reading comprehension: A comparison of students' competency in reading printed and digital texts. *Educational Research and Reviews*, 8(11), 728-739.
- Duran, E. ve Ertuğrul, B. (2012). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin elektronik ders kitaplarına yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 347-365.
- Dündar, H. ve Akçayır, M. (2012). Tablet vs. Paper: The effect on learners' reading performance. *International Electronic Journal of Elementary Education* 4.3: 441-450.
- Dyson, M. C. ve Haselgrove, M. (2001). The influence of reading speed and line length on the effectiveness of reading from screen. *International Journal of Human-Computer Studies*, 54 , pp. 585-612. DOI: 10.1006/ijhc.2001.0458.
- Garland, K. J., ve Noyes, J. M. (2004). CRT monitors: Do they interfere with learning? *Behaviour & Information Technology*, 23 (1), 43-52.
- Gibson, C. ve Gibb, F. (2011). An evaluation of second generation ebook readers. *The Electronic Library*, Vol. 29 No. 3, pp. 303-19.
- Grant, J. M. A. (2004). Are electronic books effective in teaching young children reading and comprehension? *International Journal of Instructional Media*, 31 (3), 303-308.
- Grimshaw S., Dungworth N., McKnight, C. ve Morris, A. (2007). Electronic books: children's reading and comprehension. *British Journal of Educational Technology*, 38(4), 583-599.
- Grimshaw, S. (2007). Electronic books: Children's reading and comprehension. *British Journal of Educational Technology*, 38 (4), 583-599.
- Gulbrandsen, P., Schroeder, T. V., Milerad, J. ve Nylenna, M. (2002). Paper or Screen, Mother Tongue or English: Which is better? *JAMA: the journal of the American Medical Association*, 287.21: 2851-2853.
- Güneş, F. (2009). *Hızlı okuma ve anlamı yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2010). Öğrencilerde ekran okuma ve ekranik düşünme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 1-20.
- Holzinger, A., Baerenthaler, M., Pammer, W., Katz, H., Bjelic-Radisic, V. ve Ziefle, M. (2011). Investigating paper vs. screen in real-life hospital workflows: Performance contradicts perceived superiority of paper in the user experience. *International Journal of Human-Computer Studies*. 69.9: 563-570.
- İleri, Z. (2011). *Ekrandan okumanın ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve okuma motivasyonu düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Jeong, H. (2012). A Comparison of the influence of electronic books and paper books on reading comprehension, eye fatigue, and perception. *The Electronic Library*, 30(3), 390-408. DOI:10.1108/02640471211241663.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kelley, A. C. (2011). *Designing an e-book for a fifth-grade classroom*. Unpublished Doctoral dissertation, California State University, Long Beach.

- Kerr, M. A. ve Symons, S. E. (2006). Computerized presentation of text: Effects on children's reading of informational material. *Reading and Writing, 19* (1), 1- 19.
- Korat, O. (2010). Reading electronic books as a support for vocabulary, story comprehension and word reading in kindergarten and first grade. *Computers & Education, 55* (1), 24-31.
- Korat, O. ve Shamir, A. (2012). Direct and Indirect Teaching: Using E-Books for Supporting Vocabulary, Word Reading, and Story Comprehension for Young Children. *Journal of Educational Computing Research, 46* (2), 135-152.
- Kropman, M., Schoch, H. P. ve Yeoh, H. Y. (2004). *An experience in e-learning: Using an electronic textbook*. In R. Atkinson, C. McBeath, D. Jonas-Dwyer, & R. Phillips (Eds.), *Beyond the comfort zone: Proceedings of the 21 st ASCILITE conference* (pp. 512-515). Perth: Western Australia, 5-8 December.
- Kurniawan, S. H. ve Zaphiris, P. (2001). Reading Online or on Paper: Which is Faster? *Paper presented at the The 9 th International Conference on Human Computer Interaction*.
- Landoni, M., Wilson, R. ve Gibb, F. (2000). From the visual book to the web book: The importance of design. *The Electronic Library, 18* (6).
- Liu, P. L., Chen, C.J. ve Chang, Y. J. (2010). Effects of a computer-assisted concept mapping learning strategy on EFL college students' English reading comprehension. *Computers & Education, 54*(2), 436-445.
- Maden, S (2012). Ekran okuma türleri ve Türkçe öğretmeni adaylarının ekran okumaya yönelik görüşleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 1* (3), 1-16.
- Matthew, K. (1996). The impact of CD-ROM storybooks on children's reading comprehension and reading attitude. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia, 5*, 379-394.
- Maynard, S. (2005). Can electronic textbooks help children to learn? *The Electronic Library, 23*(1), 103.
- Merchant, G. (2007). Writing the future in the digital age. *Literacy, (41)*3, 118-128.
- Mercieca, P. (2004). E-book Acceptance: What Will Make Users Read on Screen. *In Victorian Association for Library Automation Inc. (VALA) Conference, Melbourne*.
- Moody, A. (2010). Using electronic books in the classroom to enhance emergent literacy skills in young children. *Journal of Literacy and Technology, 11*(4), 22-52.
- Muir, L., Veale, T. ve Nichol, A. (2009). Like an open book? Accessibility of e-book content for academic study in a diverse student population. *Library and Information Research, 33*(105), 90-109.
- Muter, P. ve Maurutto, P. (1991). Reading and skimming from computer screens and books: the paperless office revisited? *Behaviour & Information Technology, 10*(4), 257-266.
- Nielson, J. (1997). Why web users scan instead of reading. (Erişim tarihi: 04.01.2014), <http://www.useit.com/alertbox/whyscanning.html>.
- Nixon, H. (2003). New research literacies for contemporary research into literacy and new media? *Reading Research Quarterly, 38* (4), 407-413.

- Noorhidawati, A. ve Gibb, F. (2008). How students use e-books – Reading or Referring? *Malaysian Journal of Library ve Information Science*, (13)2, 1-14.
- Noyes, J. M. ve Garland, K. J. (2003). VDT versus paper-based text: reply to Mayes, Sims and Koonce. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 31(6), 411-423.
- Noyes, J. M. & Garland, K. J. (2008). Computer- vs. paper-based tasks: Are they equivalent? *Ergonomics*, 51 (9), 1352-1375.
- Öngöz, S. (2011). *Bir Öğrenme Aracı Olarak Elektronik Kitap*. 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (2. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Öztürk, E. ve Can I. (2013) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin elektronik kitap okumaya ilişkin görüşleri, *Türkiye Sosyal araştırmalar Dergisi*, 17(1), 137-154.
- Pearman C.J. (2008). Independent Reading of CD-ROM Storybooks: Measuring Comprehension with Oral Retellings. *The Reading Teacher*, 61(8), 594-602.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. From On the Horizon, *MCB University Press*, 9(5), (October 2001).
- Rhodes, J. A. ve Milby, T. M. (2007). Teacher-created electronic books: Integrating technology to support readers with disabilities. *The Reading Teacher*, 61(3), 255-259.
- Rho, Y. J., & Gedeon, T. D. (2000). Academic articles on the web: reading patterns and formats. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 12, 219-240.
- Rose, E. (2011). The phenomenology of on-screen reading: University students' lived experience of digitized text. *British Journal of Educational Technology*, 42(3), 515-526.
- Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2003). E-Kitap Teknolojisi ve Kullanımı, *Türk Kütüphaneciliği* 17 (2), 147-166.
- Schoeller, B. (2005). The Effects of Reading Goals on Learning in a Computer Mediated Environments. *Journal of Issues in Informing Science and Information Technology*, 2, 405-422.
- Sellen, A. ve Harper, R. (1997) Paper as an Analytic Resource for the Design of New Technologies. *Proceedings of CHI '97*, 319-326.
- Smeets, D. J. H. ve Bus, A. G. (2012). Interactive electronic storybooks for kindergartners to promote vocabulary growth. *Journal of Experimental Child Psychology*, 112(1), 36-55.
- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2013). Ekrandan okumanın Türkçe dersine yönelik tutuma etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), p. 1233-1250.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yi, W. Park, E. ve Cho, K. (2011). *E-Book readability, comprehensibility and satisfaction*. Paper presented at the in Proceedings of the 5th International Conference on Ubiquitous Information Management and Communication (ICUIMC '11).

- Young, B. J. (2000). Gender differences in student attitudes toward computers. *Journal of Research on Computing in Education*, 33, 204-216.
- Wilson, R. ve Landoni, M. (2001). Evaluating electronic textbooks: A methodology. *Proceedings of the Fifth European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries*. Darmstadt, Germany: 1-12.
- Woody, W. D., Daniel, D. B.ve Baker, C. A. (2010). E-books or textbooks: Students prefer textbooks. *Computers & Education*, 55, 945-948.